

Anksiyete Kişilik Bozukluğu Tedavisinde Yapay Zeka Kullanımı Üzerine Sistemik Derleme

Meltem Tac

melos1905tac@icloud.com, Orcid: <https://orcid.org/0009-0000-4002-5876>

Doç.Dr. Meryem Karaaziz

Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakültesi,

Psikoloji bölümü, <https://orcid.org/0000-0002-0085-612X>

Özet

Bu sistematik derleme çalışmasında, anksiyete kişilik bozukluklarında yapay zeka (YZ) kullanımının etkileri incelenmiştir. Araştırmada sistematik derleme yöntemi benimsenmiş, saha çalışmaları veya herhangi bir ölçek uygulanmamıştır. Türkçe literatürden derlenen çalışmalar, 2021-2024 tarihleri arasında yayımlanan deneysel araştırmalar ve makaleler bulunmaktadır. Bu çalışma Eylül 2024 ile Aralık 2024 tarihleri arasında iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda toplamda beş çalışma detaylı olarak araştırılıp incelenmiştir. İncelenen bu çalışmalar, YZ teknolojisinin gelişimiyle birlikte anksiyete kişilik bozukluklarının tedavisindeki etkilerini değerlendirmiştir. Çalışmalardan elde edilen bulgular, YZ teknolojilerinin kişilik bozuklukları ile ilişkili anksiyete düzeylerini izleme ve yönetmede büyük ölçüde bir potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bazı çalışmalarda YZ'nin hızla ilerleyen doğasının, insanlarda teknolojiye bağlı kaygı düzeylerini arttırdığı da gözlemlenmiştir. Özellikle kişiselleştirilmiş YZ uygulamalarının, kişilik bozukluklarının tedavisinde daha çok dikkatli kullanılması gerektiğinin altı çizilmiştir. Sonuç olarak, YZ destekli araçların anksiyete kişilik bozukluklarının çözümünde dikkatli bir şekilde tasarlandıktan sonra uygulanması gereklidir. Bu alandaki etkileri daha geniş bir şekilde anlayabilmek adına daha fazla deneysel çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, YZ tabanlı uygulamaların olumsuz sonuçlarını en aza indirmek için etik çerçevede ve bireylerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anksiyete, Yapay zeka

A Systematic Review on the Use of Artificial Intelligence in the Treatment of Anxiety Personality Disorder

Abstract

This systematic review study examines the effects of artificial intelligence (AI) usage in anxiety personality disorders. The study adopted a systematic review methodology, without employing field studies or any scales. The Turkish literature was reviewed, including experimental research and articles published between 2021 and 2024. The study was conducted in two stages, between September 2024 and December 2024. Following the literature review, a total of five studies were thoroughly researched and analyzed. These studies evaluated the impact of AI technologies on the treatment of anxiety personality disorders in light of AI advancements. The findings revealed that AI technologies have significant potential in monitoring and managing anxiety levels associated with personality disorders. However,

some studies observed that the rapidly advancing nature of AI could also increase technology-related anxiety levels in individuals. It was particularly emphasized that personalized AI applications should be used with greater caution in the treatment of personality disorders. In conclusion, AI-supported tools should be carefully designed and implemented to address anxiety personality disorders. Further experimental studies are needed to better understand the effects in this field. Additionally, it is crucial to develop AI-based applications within an ethical framework and tailored to individuals' needs to minimize potential negative outcomes.

Keywords: Anxiety, Artificial Intelligence

Giriş

Anksiyete hoş olmayan nitelikleriyle başka duygulanım şekillerinden ayrılan duygulanımdır. Fizyolojik açıdan kalp çarpıntısı, solunumun hızlı olması, nefes darlığı, elde ve ayakta titremeler, fazla terleme benzeri semptomlar; psikolojik açıdan ise bunaltı, korku, coşku ve ani bir felaket olacağına dair yoğun hisler şeklinde kendini gösterebilir. Anksiyeteyi kaynağı belirlenemeyen herhangi bir tehlike beklentisiyle açıklayarak korkudan ayıran tanımlarla da karşılaşabiliriz. Bu bozukluk bireyin yeni durumlara uyum sağlamasını kolaylaştırırken, aynı zamanda ruhsal gelişimin daha ileri seviyelere ulaşmasını sağlar. (Karamustafalıoğlu ve Yumrukçal, 2010)

Anksiyetenin, olası veya ihtimal tehlikeye karşı gösterilebilecek normal tepki olduğunu söyleyebiliriz. Fakat ortada herhangi bir uyarıcı olmadan meydana geliyor ve gündelik aktivitelerin gerçekleştirilmesini engelleyecek düzeye ulaşıyorsa, bu durum anksiyete bozukluğu olarak tanımlanır (Köroğlu, 2007). Anksiyete düzeyinin kişinin performansını olumlu yönde etkileyebileceği bir kısım da mevcuttur. Ancak kişinin verimini azaltan, olağan yaşantısını ve kişiler arası ilişkilerini bozan, aynı zamanda titreme, çarpıntı, ağız kuruluğu ve kas gerginliği gibi fiziksel belirtilerle birlikte görülen anksiyete durumları patolojik yönden değerlendirilmelidir (Karamustafalıoğlu ve Yumrukçal, 2010).

Anksiyete klinik belirtiler açısından her insan da önemli seviyede farklılık gösterebilir. Bazı hastalarda kasların gerginliği daha belirgindir ve böyle bir durum, kas sertliği veya spazmları, baş bölgesi ağrısı ve boyun tutulması gibi şikâyetlere yol açar. Anksiyete bozuklukları; panik ataklar, agorafobi, panik bozukluk (agorafobili ya da agorafobisiz), sosyal anksiyete, OKB(obsesif kompulsif bozukluk), posttravmatik stres bozukluğu, özgül fobi, yaygın anksiyete bozukluğu, akut şekilde görülen stres bozukluğu, genel tıbbi durumlara bağlı kaygı bozukluğu ve maddeye bağlı anksiyete bozukluklarını kapsamaktadır (Türkçapar, 2004).

Anksiyeteye yönelik kapsamlı bir değerlendirmede; sağlık sorunları, ilaç ya da maddenin etkisi, toksinlerin varlığı, anksiyetenin belirli bir durumla ilişkili olup olmadığı, problemin özellikleri, yol açtığı kayıplar, bireyin mevcut ve geçmişteki başa çıkma yöntemleri, tetikleyici unsurlar, yarattığı sonuçlar, anksiyeteyi artıran veya azaltan etmenler, hastanın soruna bakış açısı ve yaşam tarzı göz önünde bulundurulmalıdır. (Öztürk, 2004).

Son yıllarda ortaya çıkan anksiyete kişilik bozukluğunun biyolojik, psikolojik ve anormalliklerin bir çözümleme sonucuyla birlikte ortaya çıktığı söylenmektedir. Özellikle kişinin erken çocukluk dönemindeki travmatik deneyimlerinin ve bağlanma sorunlarının bu bozulmanın etken olduğu belirtilmektedir. (Kerns ve Prinstein, 2020). Bunun yanı sıra, farklılaştırılabilirlik kişilik şekilleri ve genetik yatkınlıkları, kaygı ve korku tepkilerinin ölçülerinde kritik etkenlerdir. (Cloninger, 1987).

Anksiyete, kişilik bozukluğuna dair tedavi yöntemleri genel olarak psikoterapi, ilaç tedavisi ve davranışsal müdahalelerin bir tedavisini içermektedir. Özellikle düzenli davranışçı terapi (BDT), olumsuz düşünce kalıplarını yeniden inşa ederek daha sağlıklı başa çıkma bozukluklarının iyileşmesine yardımcı olmaktadır (Beck ve Emery, 2005).

Araştırma Amacı

Bu araştırmadaki amaç, sistematik derleme yöntemiyle Anksiyete Kişilik Bozukluğu yaşayan kişilerde Yapay zeka kullanımı ile ilgili inceleme yapılmasıdır.

Sınırlılıklar

Çalışmada 2004 yılından 2024 yılına kadar olan Google Akademik ağ tabanında bulunan Türkçe ve İngilizce yayınlanan ilgili anahtar kelimeler, tam metin ve özete ulaşılabilen araştırma ve derleme makaleleri incelenmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Yapılmış olan bu araştırmada sistematik derleme yöntemi kullanılıp, saha çalışmaları veya ölçek uygulanmamıştır. Sistematik derleme, belirli bir araştırma sorusuna yanıt arayan, ve bu soruya ilişkin araştırmalarda, önceden belirlenmiş bir çerçeveye sahip yayınların toplanıp sentezlenmesidir. (Yılmaz, 2020)

Tasarım

Çalışma süresince, makale seçimi ve tanımlanması benzeri tüm aşamalar, PRISMA (Sistematik İncelemeler ve Meta-Analizler İçin İdeal Raporlama Kriterleri) yönergelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir (Moher ve diğerleri, 2009).

Literatür Araştırması

Çalışmada, 2021 ile 2024 yılları arasında Google Akademik ağ tabanında Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlanmış, ilgili anahtar kelimeler ile tam metine ve özete ulaşımı sağlanan araştırma ve derleme makaleleri incelenmiştir. Gözden geçirme sürecinde, başlıktaki anahtar kelimelere yönelik basit bir arama algoritması kullanılarak tutarlılık sağlanmıştır. Araştırmacıdan kaynaklanabilecek hataları en aza indirmek amacıyla, çalışmaların başlık ve özet bölümleri, Eylül 2024 ve Aralık 2024 tarihlerinde, sistematik bir şekilde değerlendirilmiştir. Yeterli bilgi bulunmayan başlık ve özetlerde, eksik veriler tam metinlerden alınarak analiz edilmiştir. Reddedilen çalışmalar ayrı olarak kaydedilmiş ve dışlanma nedenleri belirtilmiştir. İnceleme aşamasında kullanılan anahtar arama terimleri şu şekildedir:

Şekil 1. İnceleme aşamasında kullanılmış olan arama terimleri.

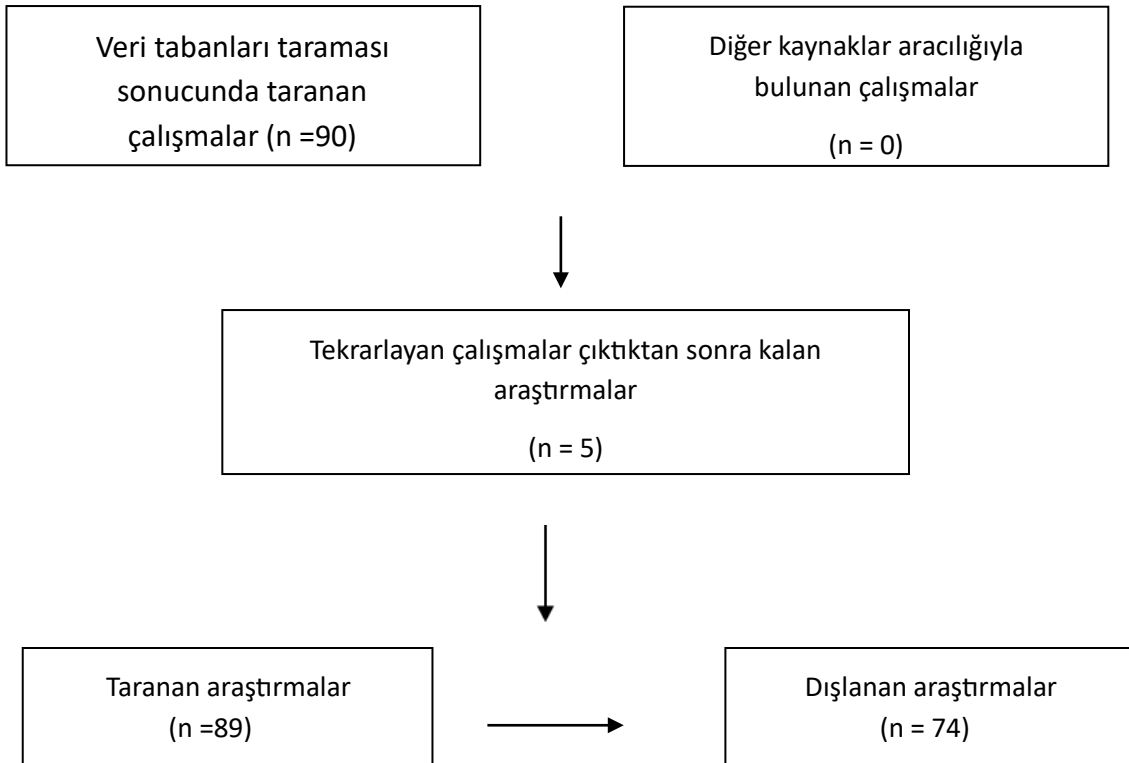
Tablo 1. Araştırmaya dahil edilme ve dışlama kriterleri.

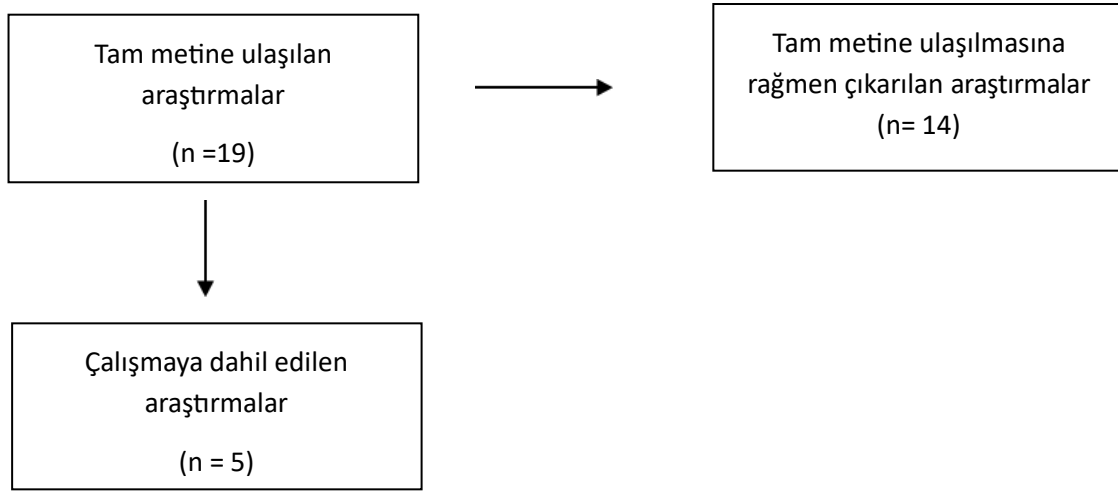
Dahil Etme Kriterleri	Dışlama Kriterleri
Anksiyete kişilik bozukluğu ve Yapay Zekayla ilgili araştırmaları inceleyen çalışmalar;	Gri literatür, kohort tasarımı içeren el yazmalarını;
Google Akademik veri tabanında olan Türkçe- İngilizce makaleler;	Çalışma protokollerini, kurumsal raporları veya yerel ya da endekslenmemiş dergilerden ve kitaplardan alınan metinler
Konu ile ilgili çalışma ve makaleler	

Bulgular

Çevrimiçi yapılanma, Google Akademik veri akışının tarama sonucu, "anksiyete kişilik bozukluğu" ana başlık adı altında toplam 90 araştırmaya erişilmiştir. Bu kapsamın 89'u detaylı olarak incelenmiş ve içerik açısından uygun bulunmayan 84'ü çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. 2021-2024 tarihleri arasında yayımlanmış olan, içeriği uygun 5 inceleme değerlendirmesi alınmıştır. Bu incelemelerin her biri farklı bölgelerde gerçekleştirilmiştir. Değerlendirmeye alınan araştırmalar arasında 2021, 2023 ve 2024 tarihlerinden birer adet; 2022 tarihinden toplamda iki adet çalışma yer almıştır. Bu taramalar, yapay zekanın anksiyete kişilik bozukluğu üzerindeki etkisinin anlaşılmasına yönelik önemli bilgiler sağlamıştır.

Araştırma kapsamında olan çalışmalar Şekil 2'de PRISMA akış diyagramı olarak verilmiştir. Araştırmada kullanılan arama kriterlerine uygun olmayan psikofarmakolojik çalışmalar, olgu sunumu ve takip edilmiş çalışmalar, tam metinlerine erişilmesine rağmen değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Şekil 2: Çalışmanın PRISMA akış diyagramı

Araştırmada, öncelikle gelecek dönemlerde iş gücüne katılacak olan yapay zeka algılarının değerlendirilmesi, bu performansın geçerlilik ve piyasaya sürülmesi sonuçlarının yeniden incelenerek Türk kültürü açısından uygun hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmada Wang ve Wang (2019)'in yapmış olduğu Yapay Zeka Kaygı Ölçeği Türkçe diline uyarlanmıştır. Araştırmada, iş gücü yenilenecek ya da katılmış genç bireylerin grubu olarak seçilmiştir. Bu tercih, yapay zeka ve robot teknolojilerine daha önce maruz kalmadan ya da yakın zamanda bu tür teknolojilerle tanışması beklenen bireylerden veri toplamakla birlikte analiz etmek içindir. Seçilen bölümlerden oluşan veriler içeren anketler bağlantısı vasıtasıyla dağıtılmaktadır. Yapılan analizler, Yapay Zeka Kaygı Ölçeği'nin Türkçe versiyonunun güvenilirliği ve geçerliliği olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, benzer olmayan bileşenler üzerinde yapılan değerlendirmeler ve değişkenler arası ilişkiler ve etkilerle ilgili ek inceleme ayrıntılarının oluşturulması gereklidir. Teknolojik gelişmelerin benimsenmesi ve yapay zeka sonuçlarının üzerinde kaygı yaratma potansiyelini belirlemek için daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Yapay zekanın hızlı gelişmeleriyle birlikte çalışan kaygısının artabileceği söylenebilir. Yapay zeka kaygısını tespit etmek, insanların bu konudaki kaygılarını azaltmaya yönelik daha iyi hizmetlerin sunulmasına yardımcı olabilir (Akkaya, vd., 2021).

Çalışmada, Türkiye’de görev alan hemşire grubunun sağlık alanındaki yapay zeka uygulamalarıyla ilgili duyduğu kaygıyı incelemeyi hedeflemektedir. Bu çalışma, hemşirelerin demografik ve mesleki özelliklerini incelemek için bir anketle Yapay Zeka Kaygı Ölçeği kullanarak veri toplamıştır. Araştırmanın sonuçları, hemşirelerin eğitim düzeylerinin arttıkça yapay zekaya yönelik tutumlarının daha net ve yapılandırılmış bir hale geldiğini ortaya koymaktadır. Yapılandırma etkisindeki en belirgin artış, iş değiştirme sıklığı arttıkça, hemşirelerin yapay zeka ile ilgili kaygılarının da arttığı ve tutumlarının daha belirginleştiğidir. (Gümüş ve Uysal Kasap, 2022)

Araştırmanın amacı, sağlık sektöründe giderek daha fazla kullanılan yapay zekânın (YZ) ebelik öğrencileri üzerindeki kaygı seviyelerini belirlemek ve bu kaygıların sosyo-demografik faktörlerle ilişkisini incelemektir. Araştırma, yöntemi tanımlayıcı olacak şekilde yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, ebelik öğrencilerinin yapay zeka kullanımına dair ortalama bir seviyede kaygı taşıdığı saptanmıştır. Öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumu, meslekleri ve gelir düzeyine göre YZ Kaygı Ölçeği (YZKÖ) puanları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Ancak, yaş ve en uzun süre yaşadıkları yer gibi diğer sosyo-demografik faktörler ile YZKÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu çalışmadaki ebelik öğrencilerinin büyük bir kısmı, sağlık sektöründe YZ uygulamalarını kullanmadıklarını ve bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiş, ancak çoğu, gelecekte eğitimsel süreç kapsamında ve mesleki yaşamlarında yapay zeka kullanmayı arzu ettiklerini ve bu teknolojinin güvenilir olduğu düşüncesindedir. Yapay zekayı kullanmakta olan öğrencilerin çoğu yaşamı kolaylaştırması, zaman ve iş gücünden tasarruf sağlaması ve verilere hızla ulaşabilmesi gibi özelliklerinin avantaj sağladığını savunmaktadır. Dezavantajları sayılabilecek olanlar ise, yapay zekanın olası işsizlik riskini artırması, sistem arızaları, duygusal değerlendirmelerin eksikliği ve iş gücünün azalması gibi sorunlar öne çıkmıştır. Araştırmada ayrıca, yapay zekayı kullanmayan, hem meslek hem de eğitim hayatında yapay zeka uygulamalarını tercih etmeyen ve yapay zekayı güvenli olmadığını savunan öğrencilerin kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. (Aktaş Reyhan ve Dağlı, 2023)

Bu araştırma, sağlık sektöründe hızla gelişen yapay zeka uygulamaları ile ilgili olarak, bu teknolojileri kullanacak sağlık çalışanlarının kaygı düzeylerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, Wang ve Wang (2019) in geliştirmiş olduğu, Terzi (2020) nin de geçerliliği ve güvenilirliği test ettiği 21 ifadeli YZKÖ (yapay zeka kaygı ölçeği) uygulanmıştır. Çalışma

sonuçlarına göre, sağlık alanında çalışanların yapay zeka kaygı puanları ile sosyo-demografik faktörlerden görev pozisyonu ve öğrenim düzeyleriyle ilişkili anlamlı farklar bulunmuştur. Ancak, yaşları, cinsiyetleri, medeni halleri, kurumda çalışma süreleri ve yapay zekayı kullanma durumları benzeri diğer sosyo-demografik değişkenlerle kaygı puanları arasında anlamlı sayılabilecek fark bulunamamıştır. Sonuç olarak, sağlık çalışanlarının yapay zeka ile ilgili kaygılarının orta seviyede olduğu belirlenmiştir. (Filiz, vd., 2022)

Araştırmanın amaçladığı temel unsur, kamu alanında görev alan bireylerin yapay zeka uygulamalarına yönelik kaygı seviyelerinin incelenmesidir. Veri analizi sonucunda, kamu alanında görev alan bireylerin YZ(yapay zeka) kaygısı puanlarıyla sosyo-demografik faktörlerden öğrenim seviyesi ve yaşla ilişkili anlamlı farklar bulunmuştur. Fakat başka sosyo-demografik faktörler ile kaygı seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırma, kamu alanında görev alan bireylerin yapay zeka konusunda taşıdığı kaygıların orta seviyenin biraz üzerinde olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmanın sonucunda, bu kaygıların seviyelerinin düşürülmesi için çeşitli tavsiyeler verilmiş ve bu yaklaşımların ileride kamu idaresi açısından daha etkili olabileceği, bu yapıya katkı sağlayabileceği vurgulanmıştır. (Şen, 2024)

Yazar/yıl/ülke	Araştırma tasarımı	Örneklem	Ölçekler	Müdahale	Sonuçlar
Akkaya, vd.,2021 Türkiye	Değerlendirme makalesi	490 kişi %49.8'i kadın, %50.2'si erkek 18-24 yaş arasında olan %76.2' 25 yaşında üstünde	Yapay Zeka Kaygı Ölçeği	-	Elde edilen bulgulara göre YZKÖ (Yapay Zeka Kaygı Ölçeği)'nin Türkçe versiyonunun, güvenilirlik ve geçerlilik açısından kabul edilebilir düzeyde

		olanlar ise %23.8			bir ölçüm aracı olduğu söylenebilir.
Gümüş ve Uysal Kasap, 2022 Türkiye	Özgün araştırma makalesi	215 kişi 193 kadın 22 erkek	YZKÖ (Yapay Zeka Kaygı ölçeği) ile demografik ve mesleki özellikler formu	-	Hemşirelerin öğrenim seviyeleri yükseldikçe, yapay zeka ile ilgili yapılandırılmış tutumlarında bir yükselme gözlemlenmiştir.
Aktaş Reyhan ve Dağlı, 2023 Türkiye	Tanımlayıcı araştırma makalesi	281 öğrenci	Yapay zeka ölçeği	-	Ebelik öğrencilerinin yapay zeka kullanımı açısından kaygı duyduğu gözlemlenmiştir. Çoğu yapay zeka kullanmamakta fakat kullanmak istediğini güvenilir olduğunu belirtmiştir.

Filiz, vd., 2022 Türkiye	İlişkisel araştırma makalesi	330 sağlık profesyoneli 166 kadın 164 erkek	yapay zeka kaygı ölçeği	-	Sağlık profosyonellerinin yapay zeka kaygı seviyelerinin orta seviyede olduğu kanısına ulaşmıştır.
Şen, 2024 Türkiye	Deneysel çalışma	393 kamu çalışanı	yapay zeka kaygı ölçeği	-	kamu alanında görev alan bireylerin yapay zeka konusunda kaygıları orta seviyenin üzerindedir.

Tartışma

Yapay zeka (YZ) teknolojilerinin sağlık çalışanları tarafından içselleştirilmesi, önemli bir sosyal ve mesleki değişim aşaması gerektirmektedir. Akkaya, vd., (2020), yapay zeka kaygı ölçeğini Türkçeye uyarlayarak, bu teknolojinin sağlık çalışanları üzerinde oluşturduğu kaygıları ölçmeyi hedeflemiş ve sonuç olarak bu kaygıların, bilhassa iş güvencesi, bilgi eksiklikleri ve etik sorunlar gibi faktörlerle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Aynı şekilde, Gümüş ve Uysal Kasap (2023), sağlık alanında, özellikle hemşireler arasında yapay zeka kaygısının fazla olduğunu ve bu kaygıların mesleki açıdan yeterlilik kaybı, iş güvenliği endişeleri gibi konular ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu iki araştırmanın bulguları, sağlık çalışanlarının yapay zekayla ilgili önemli kaygıları olduğunu ve bu kaygıların teknolojinin kullanılabilirliğini etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Ancak, bu çalışmalar arasındaki önemli bir değişken, Akkaya vd. (2020) çalışmasında kaygıların daha çok bilgi eksiklikleri ve etik endişelerle sembolize olduğunu, Gümüş ve Uysal Kasap (2023)'ta ise kaygıların daha çok mesleki güvencelerle ilgili olduğunu bulunmuş

olmasıdır. Bunun yanı sıra, her iki çalışmada da, sağlık çalışanlarının bu kaygıları aşabilmesi için eğitim programlarının ve psikolojik desteğin büyük bir rol oynayabileceğinin altı çizilmektedir. Bu bulgular, sağlık çalışanlarının yapay zekâyı daha verimli ve güvenli bir şekilde kullanabilmeleri için eğitimsel ve psikolojik girişimlerin hayati bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, ileride yapılacak olan araştırmaların, daha kapsamlı bir katılımcı kitlesi ile ve farklı sağlık çalışanları arasında bu kaygıların derinlemesine araştırılmasına imkan tanıyacak şekilde planlanması önerilmektedir (Akkaya, vd., 2020; Gümüş & Uysal Kasap, 2023).

Ebelik öğrencilerinin sağlık sektöründe kullanılan yapay zekâyâ ilişkin kaygılarını inceleyen Aktaş Reyhan ve Dağlı (2023), öğrencilerin yapay zekâyâ ilişkin kaygılarının önemli bir seviyede olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu kaygıların, özellikle eğitim alanında kullanılan teknolojiler ve yapay zekâ uygulamalarının sağlık uygulamalarına dahil edilme konusunda endişe oluşturduğu gözlemlenmiştir. Benzer bir şekilde, Filiz, vd., (2024), sağlık çalışanlarının yapay zeka kullanımı konusundaki kaygılarını araştırdıkları çalışmalarında, mesleki açıdan yetersizlik, etik kaygılar ve teknolojinin iş güvencesine olan olası yansımaları gibi konuların ön plana çıktığını belirtmişlerdir. İki çalışma incelendiğinde, her iki grubun da yapay zeka konusunda eğitim ve güvenilirlik eksikliklerine dair kaygılar yaşadığı gözlemlenmiş, fakat Aktaş Reyhan ve Dağlı (2023)'nin araştırmasında öğrencilerin kaygılarının, daha çok teorik bilgi açısından eksikliği ve uygulamalı eğitim deneyimlerinin yeterli olmadığı konusundan kaynaklandığı öne sürülmüştür. Filiz, vd., (2024) ise sağlık çalışanlarının yapay zekâyâ karşı oluşturduğu kaygıların iş yerindeki uygulamalar, yönetsel açıdan etkenler ve teknolojinin profesyonel yeterlilik açısından etkilerine odaklanmıştır. Şen (2024)'in yaptığı araştırma ise kamu çalışanları arasında yapay zeka kaygılarının çeşitli demografik faktörler ile ilişkili olduğunu ve bu kaygıların özellikle düşük eğitim düzeyleri ve teknolojiye dair bilgi yetersizliğiyle ilgili daha yoğun olduğunu göstermiştir. Bu üç çalışma, sağlık profesyonelleri, kamu çalışanları ve öğrenciler arasındaki kaygı düzeylerinin benzer olduğu fakat her bir grubun kaygı nedenlerinin çevresel etkenlere göre farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşmaktadır. Bu veriler, hem eğitim hem de profesyonel uygulamalarda yapay zeka teknolojisinin entegrasyon sürecinde kaygıların en aza indirilmesi adına daha geniş kapsamlı destekleyici programların geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, ileride yapılacak olan araştırmalarda, farklı alanlardaki çalışanların, öğrencilerin ve kamu personelinin yapay zeka kaygılarının derinlemesine incelenmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. (Aktaş Reyhan & Dağlı, 2023; Filiz, vd., 2024; Şen, 2024).

Sonuç ve Öneri

Bu çalışma, yapay zeka (YZ) teknolojilerinin farklı meslek gruplarındaki bireyler üzerindeki kaygı düzeylerini incelemeyi ve bu kaygıların sosyo-demografik faktörlerle ilişkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan çalışmalar, sağlık profesyonelleri, kamu çalışanları ve öğrenciler gibi farklı gruplarda YZ kaygısının orta düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kaygı düzeyinin, özellikle bireylerin eğitim durumu, yaş, mesleki deneyim ve kurumdaki görev gibi sosyo-demografik değişkenlerle bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler, YZ teknolojilerini kullanma konusunda kararsızlık yaşamakla birlikte, genel olarak meslek hayatlarında YZ'yi kullanmaya istekli olduklarını ve güvenilir bulduklarını belirtmişlerdir. Ancak, YZ'nin muhtemel dezavantajlarına dair kaygılar da mevcuttur; özellikle iş gücü kaybı, sistem arızaları ve duygusal değerlendirmenin yapılmaması gibi endişeler öne çıkmaktadır. Sağlık çalışanları da benzer bir şekilde, YZ'nin işlerini kolaylaştıracağına inansa da, bu teknolojilerin sağlık hizmetlerinde yer edinmesinin, mesleki yeterliliklerini tehdit edebileceği kaygısı taşımaktadırlar. Yapay zekanın sağlık sektöründe kullanımının, hem sağlık çalışanları hem de hastalar için çeşitli avantajlar sağlasa da, bu kaygılar teknolojiye karşı direnç oluşturmaktadır. Kamu çalışanları ve sağlık çalışanları üzerinde yapılan araştırmalar, YZ'ye karşı duyulan kaygının genel olarak orta düzeyde olduğunu, ancak bu kaygıların azaltılabilmesi için belirli stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle YZ kullanımına dair eğitimlerin artırılması, psikolojik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve güvenli kullanım altyapılarının sağlanması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, yapılan çalışmalarda, YZ kaygısının öğrencilerin ebeveyn eğitim düzeyi ve gelir seviyesi gibi sosyo-demografik faktörlere bağlı değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Bu da YZ ile ilgili kaygıların sadece kişisel deneyimlere dayalı olmadığını, aynı zamanda ailevi ve toplumsal faktörlerden de etkilendiğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, YZ teknolojilerinin toplumda daha verimli bir şekilde kullanılabilmesi için bu kaygıların anlaşılması, azaltılması ve yönetilmesi büyük önem taşımaktadır. Gelecekte, YZ'nin farklı sektörlerdeki etkilerini daha derinlemesine inceleyen çalışmalar yapılmalı ve özellikle YZ kaygısı ile ilgili daha fazla veriye ulaşılmalıdır. Bu veriler kaynağında, hem kamu hem de özel sektörlerde YZ teknolojilerinin kullanımını teşvik edici politika ve stratejiler geliştirilmelidir. YZ teknolojisinin hızla gelişmesiyle birlikte, çalışanların bu teknolojilere karşı duyduğu kaygıyı azaltmak için düzenli eğitim ve farkındalık artırıcı

programların yanı sıra, psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması, daha verimli bir iş gücü ve iş yaşamı ortamı oluşturulmasında büyük bir etki sağlayacaktır.

Kaynakça

Akkaya, E., & vd. (2021). Yapay Zeka Kaygı Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması ve Geçerliliği. *Teknolojik Sistemler ve İnsan Kaygıları Dergisi*, 17(3), 125-138.

Aktaş Reyhan, E., & Dağlı, A. (2023). Ebelik Öğrencilerinin Sağlık Sektöründe Yapay Zeka Kaygı Düzeyleri ve Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkisi. *Ebelik Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 19(2), 98-109.

Beck, AT, & Emery, G. (2005). *Kaygı Bozuklukları ve Fobiler: Bilişsel Bir Bakış Açısı* . Temel Kitaplar.

Cloninger, CR (1987). Kişilik varyantlarının klinik tanımı ve sınıflandırılması için sistematik bir yöntem: DSM-IV kişilik bozukluğu eksenini için bir öneri. *Genel Psikiyatri Arşivleri*, 44 (6), 573-588.

Filiz, A., & vd. (2022). Sağlık Profesyonellerinin Yapay Zeka Kaygı Düzeyleri: Eğitim ve Görev Farklılıkları. *Sağlık Yönetimi ve Teknolojisi Dergisi*, 14(4), 214-228.

Gümüş, H., & Uysal Kasap, M. (2022). Hemşirelerin Yapay Zeka Kaygı Düzeyleri ve Mesleki Yeterlilik İlişkisi. *Sağlık Çalışanları ve Yapay Zeka Uygulamaları Dergisi*, 22(1), 33-42.

Karamustafalıoğlu, O., & Akpınar, A. (2010). Anksiyete bozuklukları. In O. Karamustafalıoğlu (Ed.), *Aile Hekimleri İçin Psikiyatri* (pp. 71-88). İstanbul: MT Uluslararası Yayıncılık

Kerns, CE ve Prinstein, MJ (2020). Kaygı bozukluklarının ampirik anlaşılmasına giriş. *Klinik Psikoloji Yıllık İncelemesi*, 16 (1), 421-450.

Öztürk M. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları.10. Baskı, Ankara, Nobel Tıp Kitabevi, 2004: 343-89

Şen, T. (2024). Kamu Çalışanlarının Yapay Zeka Kaygı Düzeyleri: Demografik Faktörler ve İstatistiksel Değerlendirme. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Çalışmaları Dergisi*, 8(3), 159-171.

Terzi, S. (2020). Yapay Zeka Kaygı Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Psikometrik Araştırmalar ve Uygulamalar Dergisi*, 4(2), 41-56.

Türkçapar, H. (2004). Anksiyete bozukluğu ve bozulmasının karşılıklı ilişkileri. *Türk Klinik Psikiyatri Dergisi*, 27(3), 123-134.

Wang, X. ve Wang, Y. (2019). Kaygı değerlendirmesinde doğal dil işleme: İlerlemeler ve zorlukların bir incelemesi. *Psikiyatri Araştırmaları Dergisi* , 48(2), 98-113.